

s t a r t n o t i t
i e R e g i o n a
l e E n e r g i e
S t r a t e g i e
Z u i d L i m b u
r g

Inhoud

Pre-ambule	4
Samenwerkende regio's	5
Ambtelijk opstellers Startnotitie RES Zuid-Limburg	5
Overzicht Partners RES-Zuid-Limburg	6
Bestuurlijke besluitvorming.....	7
Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP-RES).....	8
Aanleiding: het (concept) Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategie (RES)	8
Wat is een Regionale Energie Strategie (RES)	9
Landelijke afspraken over de RES.....	10
Ondersteuning vanuit het Nationaal Programma RES	11
Opgave, scope en kernproducten van de RES.....	12
Deelproducten.....	12
Nulmeting.....	13
Besparing	13
De (ruimtelijke) potentie voor duurzame opwekking	13
Ruimtelijk afwegingskader i.r.t. RES.....	14
Een Elektriciteitsplan: duurzame opwek van energie	14
Een Regionale Structuur Warmte (warmtevisie en gemeentelijke warmteplannen)	14
Een Infrastructuurplan	15
Tijdpad en proces	16
Stap1: Bestuursopdracht en Startnotitie	16
Stap 2: Sub-regionale uitwerking	17
Stap 3: Concept-RESZL en eerste bod voor 2030	17
Stap 4: RESZL 1.0 en definitief bod tot 2030 met doorkijk naar 2050	17
Stap 5: Periodieke herijking van de RES	17
Werkstructuur en Governance.....	18
Het Bestuurlijk Overleg	18
Stuurgroep.....	18
Voorzitterschap	19
Programmteam	19
Sub-regionale Werkgroep(en) structuur	20
Stakeholders en Klankbordroep	21
Rol van de provincie	21
Rol van het Waterschap Limburg (WL) en het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL)	22
Rol van Enexis.....	22
Financiën	24
Communicatie en participatie	26

Bijlagen	28
Samenstelling subregionale werkgroepen	28
Parkstad Limburg (Broedkamer)	28
Westelijke Mijnstreek.....	28
Maastricht & Heuvelland.....	28
Omschrijving opdracht projectsecretaris	28
Lijst van afkortingen	28

Pre-ambule

De Zuid-Limburgse gemeenten slaan de handen ineen. Samen gaan ze aan de slag met de uitdaging die voortvloeit uit het Nationale Klimaatakkoord: een reductie van de CO₂-uitstoot per 2030 met 49% ten opzichte van 1990. Een grote maatschappelijke opgave die vraagt om een heuse transitie in de manier waarop we als regio energie opwekken, verdelen, opslaan en verbruiken. Onderdeel van het programma Regionale Energie Strategie (RES) waarmee het Rijk de ambities uit het klimaatakkoord mede gestalte wil geven. En waarbij de gemeenten aan zet zijn, ook in Zuid-Limburg.

Elk van de dertig aangewezen regio's in Nederland wordt geacht door middel van een Regionale Energiestrategie een bod te doen waarmee de energietransitie gestalte krijgt, vanuit de maximale technische, ruimtelijke en sociale potentie. Samen moeten alle regio's het landelijk doel van 35TWh aan duurzame opwekkingscapaciteit realiseren en Zuid-Limburg heeft hierin haar deel te leveren. Het Rijk legt daarbij aan de voorkant geen opgave per regio op en ook geen specifieke techniek. Echter wel met een stevige stok achter de deur: komen de regio's er opgeteld niet uit, dan gaat het Rijk alsnog doelstellingen en maatregelen toewijzen. De Zuid-Limburgse gemeenten hebben de ambitie uitgesproken om als RES-regio de gewenste doelstellingen zelf te gaan halen. In samenwerking met alle betrokken stakeholders. Vanuit de verantwoordelijkheid die we voelen en ook de kansen die we zien om met de energietransitie innovaties te ontwikkelen en aan te jagen waar de regio in brede zin van kan profiteren. Het gewenste tempo is hoog: zes maanden na definitieve ondertekening van het Klimaatakkoord moet het concept-bod van de regio gereed zijn, nog eens zes maanden later wordt het bod ingediend bij het Rijk. In het uiteindelijke bod van de RES Zuid-Limburg staan straks concrete afspraken over wat er gerealiseerd gaat worden. En vooral ook: waar.

Het hier voorliggend startdocument vormt letterlijk het startschot. In dit document wordt de vorm en governance van de RES Zuid-Limburg ter besluitvorming voorgelegd. Hiermee wordt de praktische, organisatorische en financiële kant geregeld en maken we samen afspraken over hoe we te werk gaan. In Zuid-Limburg zijn de deelnemende gemeenten, de Provincie, Enexis en het Waterschap gelijkwaardige partners in het RES-traject. Elke organisatie draagt bij aan het succes, stelt hiertoe personele capaciteit ter beschikking en levert de benodigde inzet, zoals beschreven in het startdocument. Samen sluiten we hiermee een contract voor nu en de toekomst, waarmee we de energietransitie regionaal vormgeven voor een duurzame toekomst.

Samenwerkende regio's

- Stadsregio Parkstad Limburg
 - o Heerlen
 - o Landgraaf
 - o Brunssum
 - o Kerkrade
 - o Beekdaelen
 - o Simpelveld
 - o Voerendaal
- Samenwerking Westelijke Mijnstreek
 - o Sittard-Geleen
 - o Beek
 - o Stein
- Samenwerking Maastricht & Heuvelland
 - o Maastricht
 - o Eijsden-Margraten
 - o Gulpen-Wittem
 - o Vaals
 - o Meerssen
 - o Valkenburg aan de Geul

Ambtelijk opstellers Startnotitie RES Zuid-Limburg

- Volmar Delheij en Ralph van der Straten (Stadsregio Parkstad Limburg)
- Weike Medendorp (Maastricht)
- Kees Blankers en Dennis Fokkinga (Sittard-Geleen)
- Joep Geenen en Robert Engelen (Provincie Limburg)
- Anne Jongkind en Giel Geraeds (Waterschapsbedrijf Limburg)
- Thijs van Dael (Enexis)

Overzicht Partners RES-Zuid-Limburg

Gemeente *Stein*

provincie limburg

Bestuurlijke besluitvorming¹

Het opstellen van de Startnotitie geschiedt door het Programmateam, en het vaststellen ervan in concept door de Stuurgroep RESZL. De Stuurgroep biedt het ter finale vaststelling via het Bestuurlijk Overleg aan de individuele Colleges (van gemeenten en Provincie) en aan het bestuur van het Waterschap aan. Na vaststelling door alle partijen is er een bestuursopdracht. Elk genoemd bestuur bepaalt voor zichzelf of de Startnotitie ter kennisname of besluitvorming naar de gemeenteraden en Provinciale Staten gaat. Hierbij is het aan te raden de volksvertegenwoordiging in een vroeg stadium mee te nemen. Uiteindelijk geven de individuele Colleges de Stuurgroep de opdracht om de stappen 1, 2, 3 en 4 (zie hoofdstuk Tijdpad en proces) uit te voeren door definitieve vaststelling van de Startnotitie (op College- of Raad/Staten/AB-niveau).

De Startnotitie die nu voorligt is gebaseerd op de huidige kaders en richtlijnen opgesteld door het Nationaal Programma RES. Als de kaders en richtlijnen door het Nationaal Programma RES worden bijgesteld, zal door de Stuurgroep worden bezien of en hoe het proces van de RESZL daarop dient te worden aangepast.

Aan de bestuurders van de Colleges van de gemeenten van Zuid-Limburg, het Waterschap Limburg en de Provincie Limburg wordt gevraagd in te stemmen met de onderstaande besluitvorming:

1. Vanuit het door de gemeente op 14 september 2017 te Heerlen ondertekende Energieconvenant Zuid-Limburg deel te nemen aan de ontwikkeling en uitvoering van de Regionale Energie Strategie Zuid-Limburg (RES ZL) en het Energieconvenant daarin op te laten gaan;
2. Met het vaststellen van deze Startnotitie de Stuurgroep opdracht te verstrekken tot uitwerking van de RESZL met inachtneming van de provinciale en nationale kaders m.b.t. samenwerking en levertijd.
3. De in de vergadering van de 18 Zuid-Limburgse gemeenten (per 1 januari 16 gemeenten door de herindeling van de gemeenten Nuth, Onderbanken en Schinnen tot de gemeente Beekdaelen) op 15 november 2018 besloten sub-regionale indeling als werkvorm in te voeren. De Stuurgroep RESZL verantwoordelijk te maken voor de sturing en besluitvorming. De Stuurgroep is tevens opdrachtgever aan de sub-regio's;
4. De Stadsregio Parkstad, de samenwerkende regio's Westelijke Mijnstreek en Maastricht-Heuvelland zijn opdrachtnemers en verantwoordelijk voor de sub-regionale uitwerkingen. De opdrachtnemers werken op het niveau van de sub-regio aan hun bijdrage aan de RESZL, met inachtneming van de provinciale en nationale kaders m.b.t. samenwerking en levertijd;
5. De Stuurgroep RESZL opdracht te geven om besluiten voor te bereiden en via de samenwerkingen in de sub-regio's en het Bestuurlijk Overleg aan te bieden bij de bestuurders van gemeenten, provincie en waterschap;
6. De Stuurgroep doet verslag aan het Bestuurlijk Overleg van de RESZL zijnde de 16 Zuid-Limburgse gemeenten, de Provincie Limburg, Enexis, het Waterschap Limburg en een vertegenwoordiging van de Klankbordgroep;
7. De beschreven richtlijnen en doelen in de Handreiking Regionale Energie Strategieën vormen het kader waarbinnen de sub-regionale uitwerking en de samenvoeging tot één RESZL van deze uitwerkingen plaatsvindt;
8. Het Programmateam bewaakt de synergie en samenhang tussen de sub-regio's, evenals de voortgang, de issues en de acties. Tevens stuurt zij de activiteiten op RESZL-niveau aan. Het Programmateam bereidt de Stuurgroep voor en monitort de acties volgend uit het Stuurgroep-overleg.

¹ Voor u ligt de versie Bestuursopdracht voor de 16 gemeenten. Voor de besluitvorming voor Provincie en Waterschap dient de tekst te worden aangepast.

Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP-RES)

Aanleiding: het (concept) Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategie (RES)

‘De effecten van klimaatverandering raken ons allemaal’. Dit is een van de meest uitgesproken zinnen van de afgelopen periode. CO₂-uitstoot, bevolkingsgroei, klimaatverandering, opwarming, een stijgende zeespiegel, zware regenval in korte tijd of juist gebrek aan water en extreme droogte. Om de wereld en onze eigen leefomgeving te behouden voor onze kinderen helpt alleen nog maar **ACTIE**. Niet morgen, maar vandaag.

De Europese lidstaten hebben afspraken gemaakt over het terugdringen van CO₂-uitstoot. Alle Europese landen zijn verplicht om haalbare plannen te ontwikkelen. Voor Nederland ligt er een enorme maatschappelijke opgave op het gebied van de energietransitie. In het nationale Klimaatakkoord is besloten dat Nederland in 2030 49% CO₂-reductie gerealiseerd moet hebben ten opzichte van 1990. Eén van de maatregelen om hier invulling aan te geven is het opwekken van 35TWh hernieuwbare energie op land. Een andere maatregel is het verduurzamen van de warmtevoorziening van 1,5 miljoen woningen en gebouwen vóór 2030.² Voor het realiseren van de landelijke ambities op het gebied van elektriciteit en de gebouwde omgeving is gekozen voor een regionale aansturing en uitvoering. Gebaseerd op de opvatting dat de effecten van de energietransitie gemeentegrens overschrijdend zijn en de onderlinge afstemming het best op de schaal van de regio kan plaatsvinden.

Het doel van een Regionale Energiestrategie (RES) is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking, warmte(rest)bronnen en bijbehorende infrastructuur. Opgave voor elk van de 30 aangewezen regio's in Nederland is door middel van een RES een bod te formuleren met betrekking tot de opwek van hernieuwbare elektriciteit, het potentieel aan duurzame warmtebronnen en concrete plannen om vraag en aanbod van elektriciteit en warmte door middel van infrastructuur bij elkaar te brengen. Het Rijk legt aan de voorkant geen opgave per regio op en ook geen specifieke techniek. Er is ook geen voorgeschreven blauwdruk voor energietransitie. Verwacht wordt dat elke regio zelf met een bod komt vanuit de maximale technische, ruimtelijke en sociale potentie. Vanuit Zuid-Limburg bij voorkeur een integraal ruimtelijk maar vooral realistisch aanbod.

Als het gezamenlijke bod van de 30 regio's aan de nationale opgave niet optelt tot het gestelde landelijke doel van 35TWh hernieuwbare energieopwekking op land, zal het Rijk de nationale doelstellingen door middel van een regionale herverdelingsystematiek toedelen. Anders gezegd: ‘van boven af aanwijzen’. De inspanningsverplichting die de RES inhoudt, wordt dan een resultaatsverplichting.

Zuid-Limburg wil naar vermogen bijdragen in de energietransitie én de regio op het gebied van energietransitie in eigen hand houden. Met de ambitie om het maximale te halen uit bestaande en toekomstige technologieën, binnen de grenzen van wat ruimtelijk en maatschappelijk aanvaardbaar is. Vooruitstrevend, verantwoord en realistisch. Het doel van de RESZL is:

- Een gedragen- en door gefundeerd onderzoek onderbouwde, gestructureerde en gekwantificeerde strategie, die realistisch de energietransitie in de regio versnelt en leidt tot een zo groot mogelijke bijdrage aan de reductie van de CO₂-uitstoot. Tot welke kwalificaties in tijd dat voor de regio Zuid-Limburg zal leiden, zal uit de onderzoeken blijken;
- De strategie van deze realisatie tot 2030 (zowel inhoudelijk als procesmatig) te beschrijven, met daarbij de principes hoe deze te realiseren, binnen maatschappelijke randvoorwaarden;

² Zie voor de doorrekening van de haalbaarheid van het concept-Klimaatakkoord het rapport “Effecten Ontwerp Klimaatakkoord” van het PBL en “Doorrekening ontwerp-Klimaatakkoord” van het CPB.

- Een doorkijk naar de vervolgperiode 2030 – 2050 te geven en richtinggevende uitspraken voor de lange termijn te doen, die houvast geven voor de keuzes in de komende 11 jaar;
- Aan te geven welke besparingsmogelijkheden de regio heeft;
- Voor de opgave in de gebouwde omgeving een regionale strategie warmte te maken. Dat is een voorstel voor de regionale verdeling van warmte met daarin opgenomen hoe het warmteaanbod, de warmtevraag, en de infrastructuur op regionaal niveau met elkaar kunnen worden verbonden en wat hierin de ambitie is;
- Voor de opgave elektriciteit de potentiële zoekgebieden voor opweklocaties te identificeren. Op basis van het eerste aanbod wordt een verfijning gemaakt waarin concrete zoekgebieden ruimtelijk worden geprojecteerd die geschikt zijn bevonden voor de opwek van energie uit zon en/of wind, rekening houdend met ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijke acceptatie. Deze gebieden zijn vervolgens de basis voor het ruimtelijk proces dat door gemeenten en provincies doorlopen moet worden. De infrastructuur die nodig is om het opwekvermogen aan het net te koppelen dient ook hier inzichtelijk te zijn op consequenties (ruimtelijk, financieel, planning, besluitvorming).

Zuid-Limburg is in beweging en er is al veel gedaan en bereikt. In het licht van de energietransitie verenigt de regio zich op allerlei niveaus, in bestuurlijke gremia, burger-coöperaties en bedrijfssectoren. Wat echter nog ontbreekt is een over de gehele linie gedragen regionale integrale strategie en visie met een bestuurlijk formele status. De RESZL biedt de gelegenheid dit in samenwerking te bereiken.

In deze notitie wordt u geïnformeerd over de ambitie en de strategie. Deze Startnotitie vormt de bestuursopdracht waarmee de regio Zuid-Limburg aan de slag kan. Het zorgt voor een afbakening van het product en proces op hoofdlijnen en geeft inzicht in de organisatiestructuur. Zodat we in 2019 voortvarend aan de slag kunnen om uiteindelijk in 2020 te komen tot een RESZL 1.0. Directe actie dus.

Dit is een behoorlijk zware opgave die gaat slagen door eendrachtige collegiale gemeentelijke samenwerking. Zuid-Limburg zal samen met Provincie, Waterschap en Enexis doen en leveren wat gevraagd wordt en zich niet verstoppen. In het belang van onze burgers en hun leefomgeving. En in de wetenschap dat een juiste aanpak van de opgave ook tot kansen leidt, voor vernieuwing en groei van onze regio.

Wat is een Regionale Energie Strategie (RES)

Het fenomeen RES is ontstaan door goede voorbeelden hoe op regionale schaal aan energietransitie wordt samengewerkt zoals in Drechtsteden, West-Brabant, Friesland en ook Parkstad Limburg. IPO, UVW en VNG gingen met de koploperkennis aan de slag met zeven pilot-regio's hetgeen uiteindelijk uitmondt in het bod aan het Nationaal Programma RES (NP-RES) om de opgave van het Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving en de opwek duurzame elektriciteit via de Regionale Energie Strategie aan te vliegen. Van die inmiddels opgebouwde kennis moet gebruikt gemaakt worden door goed te "gluren bij de burens". Inmiddels is daarin structuur gebracht door middel van het NP-RES.

Volgens het NP RES houdt dit kort samengevat in:

- De RES is een instrument om ruimtelijke inpassing met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. Zo wordt samen met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en bewoners gekomen tot regionaal gedragen keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur. Daarmee kan in de regio invulling worden gegeven aan de afspraken uit het

Klimaatakkoord zoals deze zijn gemaakt aan de sectortafels voor Elektriciteit en Gebouwde Omgeving. De RES heeft een horizon van 2030 met een doorkijk naar 2050.

- De RES is tevens een manier om langjarige samenwerking tussen alle regionale partijen te organiseren, onder andere bij de voorbereiding en de implementatie van projecten. Door samenwerking van de provincie, waterschappen, gemeenten, de netbeheerders, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven te bevorderen kunnen gezamenlijk gedragen keuzes worden gemaakt en geïmplementeerd. De RES biedt daarbij eveneens een bouwsteen voor het omgevingsbeleid van gemeenten, provincies en Rijk, waarin integrale besluitvorming over de fysieke leefomgeving plaatsvindt. Daarmee krijgen bedrijven en burgers meer zekerheid voor het doen van investeringen.
- Tenslotte is de RES een product waarin de regio beschrijft welke energiedoelstellingen zij zal halen en op welke termijn. In de RES staat welke strategie de regio hanteert om deze energiedoelstellingen te bepalen en te behalen. Dit betekent dat er inzicht wordt geboden in de mogelijkheden voor regionale opwek en besparing, keuzes die gemaakt worden op basis van de verkenningen, verdeling van bronnen (voor warmte), de consequenties voor de energie-infrastructuur én dat er een overzicht is van lopende projecten, plannen en strategische keuzes.

De RES vormt een bouwsteen voor het opstellen van omgevingsplannen en de omgevingsvisie. De RES dient als een inventarisatie en voorbereiding voor het plaatsen van hernieuwbare energie, zoals zonnepanelen en windturbines alsook voor de benodigde opslag en infrastructuur m.b.t. warmte en elektriciteit. De RES geeft hier invulling aan door in (ruimtelijk realistische) potentiekaarten zoekgebieden vast te stellen en door ambities tussen gemeenten af te spreken.

Landelijke afspraken over de RES

Het is van belang dat er door de regio's wordt gewerkt met dezelfde aannames en vertrekpunten. De volgende richtlijnen zijn daarom aan ons meegegeven:

- Samenwerking: regionale en lokale overheden, met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en burgers.
- De Stuurgroep RES in de regio bestaat minimaal uit een bestuurlijke vertegenwoordiging van provincie, waterschap, gemeenten en een vertegenwoordiging van de netbeheerder, maatschappelijke partijen en bedrijfsleven. Het Rijk kan indien dit gewenst is vanuit de regio, als agenda- lid plaatsnemen in de Stuurgroep.
- Verantwoordelijkheid: 12 maanden na de ondertekening van het Klimaatakkoord dienen de RES'en op te tellen tot de nationale opgave Elektriciteit en Gebouwde Omgeving.
- Wind op zee is een separate opgave, die dus niet in de RES'en wordt opgenomen.
- De afspraken in het Klimaatakkoord zijn techniekneutraal. Daarmee bedoelen we dat in het Klimaatakkoord niet op voorhand een verdeling tussen verschillende technieken is afgesproken, maar zeker ook niet dat men voor maar één techniek kan kiezen.
- Vergelijkbaarheid van de regionale bijdragen voor hernieuwbare opwek en de mogelijkheid om deze te kunnen optellen, zijn belangrijk om zicht te houden op het behalen van de overkoepelende nationale doelstelling.
- Parallel aan het Klimaatakkoord wordt ook gewerkt aan de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De NOVI kan straks randvoorwaarden opleveren voor de RES voor wat betreft het beleid voor de fysieke leefomgeving.
- In de RES worden de volgende ruimtelijke principes benut voor een zorgvuldige ruimtelijke afweging:
 - Zuinig en meervoudig ruimtegebruik;
 - Vraag en aanbod zo veel mogelijk dicht bij elkaar: dit bespaart ruimte voor infrastructuur;
 - Combineren van opgaven en investeringen met ander opgaven;
 - Aansluiten bij specifieke kenmerken van gebieden;

- Binnen de RES moet een redelijke afweging gemaakt worden tussen kosten en ruimtelijke kwaliteit.

Ondersteuning vanuit het Nationaal Programma RES

In de Handreiking RES en ook in het ontwerp-klimaatakkoord is aangegeven dat vergelijkbaarheid, eenduidigheid en optelbaarheid van de Regionale Energie Strategieën belangrijk is. Om dit concreet handen en voeten te geven is eind 2018 aangekondigd dat alle RES-regio's een eenduidige basis-set (digitale) kaarten en datasets laten maken, zodat alle RES-regio's daarmee aan de slag kunnen gaan voor hun eigen beleidstraject. Vanuit het NP-RES zijn voor de RESZL energie-informatie en analysekaarten beschikbaar die gebruikt kunnen worden bij het uitwerken van de RES:

Voor elektriciteit

- Inzicht in huidig en toekomstig (2030-2050) verbruik per sector
- Analyse kaarten met ruimtelijke potentie voor wind
- Analyse kaarten met ruimtelijke potentie voor zon
- Informatie over/inzicht in de (huidige) energie-infrastructuur (van de netbeheerders)

Voor de gebouwde omgeving

- Inzicht in huidig en toekomstig (2030-2050) verbruik per sector
- Analysekaarten met ruimtelijke potentie voor geothermie (voor zover beschikbaar)
- Analysekaarten met ruimtelijke potentie voor aquathermie (voor zover beschikbaar)
- Analysekaarten met de potentie voor biomassa (reststromen)
- Informatie over/inzicht in de (huidige) energie-infrastructuur (van de netbeheerders)
- Daarnaast komt voor de gebouwde omgeving medio 2019 een Leidraad beschikbaar

Opgave, scope en kernproducten van de RES

In de RES werken overheden met de maatschappelijke partners, netbeheerders, bedrijfsleven en waar mogelijk met bewoners regionaal gedragen keuzes uit. De focus in de RESZL ligt in de opgave van de gebouwde omgeving (de warmtevraag), de opwek van duurzame elektriciteit met behoud van ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijk draagvlak, en de benodigde infrastructuur (opslag en transport). De RES is een instrument dat zich richt op de regio en op de mogelijkheden binnen de regio. Echter, regionale/lokale kansen van over de grens ten behoeve van de RES dienen aangegrepen te worden. De aangrenzende positie van provincie Limburg aan Duitsland en België creëert ook kansen. Met name ten aanzien van de infrastructuur moeten de mogelijkheden onderzocht worden hoe deze kansen voor de RES benut kunnen worden. Maar wellicht liggen er ook kansen in grensoverschrijdende projecten voor opwek, energieopslag en/of energiebesparing.

In het **bod** aan het NP-RES, gaan wij niet expliciet in op de andere opgaven in het Klimaatakkoord: industrie, mobiliteit en landbouw. Immers, het bod is gericht op warmte in de gebouwde omgeving en de opwek van duurzame elektriciteit. De **RESZL in de basis** beschrijft echter wél integraal voor alle sectoren de 0-situatie van energievraag en –aanbod, de besparingsmogelijkheden én de opwekkingspotentie in de regio. Zonder dit beschrijven we slechts een deel van de energiehuishouding en kunnen we niet handelen vanuit het totaalbeeld. En zonder meten kun je niet weten. De basis voor handelen en beslissen dient op orde te zijn. De RESZL in zijn totaal wordt als één product opgeleverd waarbij enerzijds de opgaven gebouwde omgeving en elektriciteit geïntegreerd zijn, en anderzijds de sub-regio's en de RESZL een totaaloverzicht van de energiehuishouding van nu en in de toekomst presenteren. Zes maanden na ondertekening van het Klimaatakkoord dient de concept-RESZL opgeleverd te worden, de RESZL 1.0 na twaalf maanden.

Deelproducten

In de RESZL wordt eerst (in stap 2 per sub-regio, in stap 3 totaal voor Zuid-Limburg; zie hierna onder 'tijdpad en proces') de basis op orde gebracht (producten 1 tot en met 3):

1. Nulmeting van de energiehuishouding en het energiegebruik voor alle sectoren (wonen, publieke en commerciële dienstverlening, industrie, mobiliteit en landbouw);
2. Bepaling van de besparingsmogelijkheden en doelen voor alle sectoren (wonen, publieke en commerciële dienstverlening, industrie, mobiliteit en landbouw);
3. De (ruimtelijke) potentie voor duurzame energieopwekking voor alle sectoren in beeld en in kaart gebracht:
 - a. voor de gebouwde omgeving (wonen, publieke en commerciële dienstverlening) wat betreft warmte (laagtemperatuur, hoge-temperatuur, WKO, geothermie en biomassa);
 - b. en voor elektriciteit (kleinschalig zon, grootschalig zon en wind).

Vervolgens worden de kernproducten (het bod) van de RES tot 2030, met een doorkijk naar 2050, geformuleerd (ook hier in stap 2 per sub-regio en in stap 3 voor geheel Zuid-Limburg, zie hierna onder 'tijdpad en proces'):

4. Een elektriciteitsplan: duurzame energieopwekking;
5. Een Regionale Structuur Warmte: beschikbare duurzame warmtebronnen en de regionale verdeling van warmte;
6. Een infrastructuurplan: inventarisatie van de infrastructurele (netwerk)planning voor zowel warmte als elektriciteit. Met netbeheerder Enexis worden hierover regionale samenwerkingsafspraken gemaakt.

Nulmeting

Op basis van de analysekaart van het Nationaal Programma RES en de gegevens uit de Klimaatmonitor (<https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/>) voor het peiljaar 2017³ wordt inzicht in het huidig en toekomstig (2030-2050) energiegebruik aangereikt. In Zuid-Limburg wordt ongeveer 48 PJ secundaire energie verbruikt (exclusief het Chemelot-complex). Om concrete doelstellingen te formuleren op het gebied van energie is het cruciaal om per sub-regio en per gemeente een juist beeld te hebben van het huidige energiegebruik. De nulmeting maakt inzichtelijk welke sectoren en sub-sectoren welk energiegebruik hebben.

Besparing

In overleg met Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is besloten om voor besparingsberekeningen uit te gaan van de toekomstscenario's die PBL in samenwerking met Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) heeft ontwikkeld. De meest recente versie dateert uit 2011. Dit geeft een globaal beeld van wat er per sector qua besparing mogelijk is. Dit is een eerste grove indicatie. Hierbij dient in kaart te worden gebracht welke potentiële besparingsopties PBL per sector heeft gehanteerd opdat de regio inzicht krijgt welke maatregelen er nodig zijn. De invulling en concretisering van deze besparing wordt voor de gebouwde omgeving verder uitgewerkt in de lokale transitievisie warmte en de wijkplannen. Over besparing in industrie, mobiliteit, en landbouw worden afspraken gemaakt aan de desbetreffende sectortafels.

Per sector en per sub-sector zullen de besparingsmogelijkheden onderzocht worden. Verwacht wordt dat deze gemiddeld in Zuid-Limburg tussen 25% en 35% per gemeente zullen liggen. Door toepassing van energiebesparende maatregelen kan in Zuid-Limburg, naar verwachting en uitgaande van de huidige beschikbare technieken, ongeveer een derde tot een kwart van het huidige energiegebruik tot 2050 bespaard worden. Verwacht wordt dat het grootste deel kan worden gerealiseerd in de gebouwde omgeving.

De (ruimtelijke) potentie voor duurzame opwekking

Voor elke hernieuwbare energiebron wordt in opdracht van het NP-RES een kaart gemaakt waarop is aangegeven waar de maximale technische potenties liggen en hoe groot deze zijn. De kaarten laten zien dat er tussen de verschillende bronnen grote verschillen in energiepotenties zijn. Er is relatief veel potentie voor wind, zon, WKO en restwarmte, gebaseerd op de huidige beschikbare technieken. Geothermie is af te wachten. Vooral nog is er geen diepe geothermie aangetoond in Zuid-Limburg.

Het is echter niet reëel slechts uit te gaan van "max-tech-kaarten" (max-tech kaarten zijn kaarten waarin slechts de "harde" technische beperkingen en randvoorwaarden zijn meegenomen) omdat deze geen rekening houden met bestaande bepalingen, wenselijkheden en onwenselijkheden. Daarmee wordt de overblijvende ruimte onderwerp van gesprek. Dit betekent grosso modo dat van de max-tech-kaarten ruimtelijk realistische potentiekaarten (integrale kaarten) gemaakt **moeten** worden. Hierin worden de "zachte" beperkingen meegenomen, de regionale bepalingen (o.a. beleid), wensen en onwenselijkheden. In RESZL brengen wij de "harde" technische belemmeringen, maar óók de "zachte" belemmeringen in beeld. Dat kunnen beperkingen via regelgeving en/of beleid zijn, zoals monumentenzorg of Nationaal Landschap. Het kan óók de wens zijn iets absoluut niet te willen, zoals grote delen landbouwgronden benutten voor zonneweides.

³ Ten aanzien van het peiljaar 2017 is bij het NP-RES om opheldering gevraagd, omdat steeds sprake is geweest van het peiljaar 2016. Uit de ervaring in de regio is bekend dat recente peiljaren vaak gedurende de tijd worden bijgewerkt. Derhalve is het risico aanwezig dat wanneer de RESZL gestoeld is op het peiljaar 2017, deze brongegevens te zijner tijd in de Klimaatmonitor worden gewijzigd (reeds na vaststelling van de RESZL).

Ruimtelijk afwegingskader i.r.t. RES

In de RES is de volgende logische stap na het maken van de potentiekaarten die de zoekgebieden voor de opweklocaties voor duurzame elektriciteit identificeren, het maken van ruimtelijke spelregels waarlangs projecten ontwikkeld kunnen worden. Nadat de potentiekaarten als onderdeel van het kaderstellend gemeentelijk beleid zijn vastgesteld, ontwikkelt men normaliter een ruimtelijk afwegingskader. Om ontwikkelaars maar ook gemeenten en burgers zo snel mogelijk een gelijk speelveld te bieden, is het aan te raden binnen de kaders van de RESZL spoedig een regionaal Ruimtelijk Afwegingskader (RAK) op te stellen, zelfs vóórdat de potentiekaarten door de gemeenteraden worden vastgesteld. Het aantal initiatieven neemt door de druk van het Klimaatakkoord snel toe. Met een ruimtelijk afwegingskader weet iedere betrokkene alvast waar deze aan de voorkant aan toe is, de ruimtelijke implicaties kunnen voorlopig per geval bekeken worden. Daarbij kunnen ook aanvullende randvoorwaarden zoals het profijtbeginsel voor burgers / omwonenden worden meegenomen. Vaak worden deze geconfronteerd met de lasten, terwijl ontwikkelaars gaan voor de lusten. Het verdient aanbeveling om voor de 16 gemeenten in Zuid-Limburg (en liefst in heel Limburg) een eensluidend door de gemeenteraden als beleidsregel vastgesteld regionaal RAK te laten gelden. De gemeenten van Parkstad Limburg beschikken binnen korte termijn reeds alle over een RAK. In het verlengde hiervan en op initiatief van de Provincie Limburg kan in samenwerking met gemeenten gewerkt worden aan een RAK voor (Zuid-) Limburg. Als de RESZL uiteindelijk in de raden vastgesteld moet worden, dan is het aan te bevelen in een pakket het RAK daarin mee te nemen, in die zin dat de potentiekaarten daarvoor dan via dat besluit de ruimtelijke basis worden.

In de planvorming rond de provinciale en lokale omgevingsvisies speelt het vraagstuk van (nieuwe) ruimtelijke criteria voor inpassing van de opwek van duurzame energie in het landschap (locatie, inpassing) eveneens. Feitelijk vindt de juridische verankering van een ruimtelijk afwegingskader via het proces van de omgevingsvisie en het omgevingsplan plaats. De Provincie neemt in dat kader het initiatief om in een ontwerpend traject meer grip te krijgen op te maken afwegingen. Op het niveau van het Programmteam zal de verbinding met dit 'ontwerptraject' worden gezocht en zal worden gestimuleerd dat ook 'out of the box' - oplossingen voor ruimtelijke inpassing van de energiewekking worden meegenomen.

Een Elektriciteitsplan: duurzame opwek van energie

Wat betreft elektriciteit ligt de focus van het regionale bod op ruimtelijke inpassing gerelateerd aan de kwantitatieve landelijke doelstelling van tenminste 35 TWh hernieuwbaar op land in 2030. De integrale potentiekaarten laten op kaart en in tabel zien wat het aandeel is van grondgebonden zon, gebouw-gebonden zon en windenergie. De zoekgebieden met potentieel concrete locaties en aantallen worden getoond, alsook welke projectlocaties reeds gerealiseerd of concreet geprojecteerd zijn. De uitgangspunten daarvoor worden in een parallel vast te stellen Ruimtelijk Afwegingskader (RAK) geformuleerd zodat overall dezelfde spelregels voor gemeenten en ontwikkelaars gelden.

Een Regionale Structuur Warmte (warmtevisie en gemeentelijke warmteplannen)

Naast het opstellen van de RES hebben de individuele gemeenten de opgave om in 2021 een transitievisie warmte vast te stellen. De transitievisie omschrijft een wijkgerichte aanpak om wijken en buurten van het aardgas af te halen. Het warmteplan (Regionale Structuur Warmte) als onderdeel van de RES heeft als doel om vroegtijdig op regionaal niveau inzicht te geven in de (ruimtelijke) beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen, de totale warmtevraag en de bestaande en geplande infrastructuur voor warmte.

Door op sub-regionaal niveau afspraken over (een afwegingskader voor) de verdeling van warmte te maken kan ondanks de schaarste aan bronnen, optimaal worden omgegaan met de warmtepotentie in een gebied.

Het warmteplan bevat een geografisch inzicht in alle bestaande en toekomstige warmtebronnen (WKO, restwarmte, biomassa, geothermie en aquathermie), de potentiële warmtevraag in de regio en de bestaande en geprojecteerde warmte-infrastructuur. Het warmteplan wordt in samenwerking met de netbeheerder(s) ontwikkeld waarin o.a. temperatuur, capaciteit en vervangingsdata zijn opgenomen. Het bevat voorts een beschrijving van de wijze waarop de beschikbare warmtebronnen en de potentiële warmtevraag naar verwachting op een logische, efficiënte en betaalbare wijze kunnen worden gekoppeld. En het bevat een eerste regionale toewijzing van het warmteaanbod.

Een Infrastructuurplan

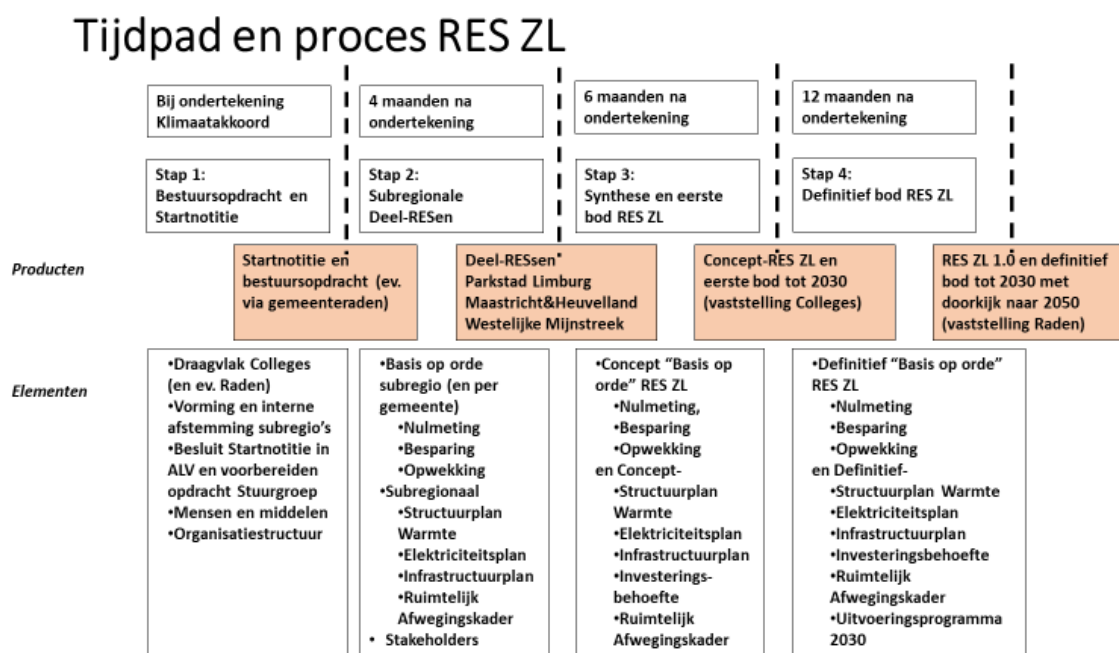
Om daadwerkelijk over te gaan tot uitvoering van de RES is het essentieel om te kijken naar de omvang van de voorziene ontwikkeling in grootheden in de tijd en naar locatie (zoekgebieden). Op basis hiervan kan er een tussentijdse berekening plaatsvinden voor de consequenties voor het net. Daartoe dient, samen met de netbeheerder Enexis, een netwerkanalyse van de energie-infrastructuur uitgevoerd te worden. De energievraag van de gebouwde omgeving (wonen, publieke en commerciële dienstverlening), industrie, mobiliteit en landbouw zal daarvoor in beeld moeten zijn (zie hiervoor bij 'Deelproducten' onder 1 en 2). De potentie voor duurzame energieopwekking met behulp van zon, wind, WKO, biomassa, waterkracht en andere bronnen voor laag-temperatuur- en hoog-temperatuur-warmte zal ook helder moeten zijn (zie hiervoor bij 'Deelproducten' onder 3, 4 en 5).

Figuur 1 Schematisch overzicht van de punten 1 t/m 6. Door nulmeting van het peiljaar 2016 wordt het energieverbruik gemeten. Ervaringscijfers leren dat (indicatief) ca. 25%-35% kan worden bespaard. Het restant fossiele energie kan worden vervangen door duurzame energie die véél efficiënter is. Een equivalent van 45%-50% is voldoende. De RESZL zal hiervoor de exacte cijfers bepalen.

Tijdpad en proces

Figuur 2 laat het beoogde proces zien dat doorlopen moet worden tot de zomer van 2020 en tevens hoe de bestuursopdracht beantwoord zal worden. Het proces laat zien in welke vier stappen (excl. stap 5 m.b.t. de periodieke herijking) het uiteindelijke bod van de RESZL voor 2030 wordt opgehaald. Tussen die vier stappen zitten belangrijke besluitvormingsmomenten, gezamenlijk (regionaal en sub-regionaal) en individueel in Colleges van B&W en gemeenteraden, het bestuur van het Waterschap Limburg, provincie Limburg (College en Staten) en het bestuur van Enexis. Voor iedere stap zijn de noodzakelijke producten en elementen daarvan geformuleerd.

Figuur 2

Stap1: Bestuursopdracht en Startnotitie

Het opstellen van de Startnotitie geschiedt door het Programmteam, en het vaststellen ervan in concept door de Stuurgroep RESZL. De Stuurgroep biedt het ter finale vaststelling via het Bestuurlijk Overleg aan de individuele Colleges (van gemeenten en Provincie) en aan het bestuur van het Waterschap aan. Na vaststelling door alle partijen is er een bestuursopdracht. Elk genoemd bestuur bepaalt voor zichzelf of de Startnotitie ter kennisname of besluitvorming naar de gemeenteraden en Provinciale Staten gaat. Hierbij is het aan te raden de volksvertegenwoordiging vanaf een vroeg stadium mee te nemen. Uiteindelijk geven de individuele Colleges de Stuurgroep de opdracht om de stappen 1, 2, 3 en 4 uit te voeren door definitieve vaststelling van de Startnotitie (op College- of Raad/Staten/AB-niveau).⁴

Product: Bestuursopdracht en Startnotitie

⁴ In Parkstad Limburg zijn in deze fase (nog) geen raadsbesluiten nodig omdat de documenten PALET 1.0 en 2.0 reeds in 2015 door alle raden vastgesteld zijn en derhalve kaderstellend beleid vormen. Aangezien PALET slechts RES-bestendig omgewerkt hoeft te worden, is hier geen sprake van een wijziging van beleid en is derhalve de uitvoerende bevoegdheid van Colleges van toepassing.

Stap 2: Sub-regionale uitwerking

Iedere sub-regio stelt conform de systematiek beschreven onder “Opgave, scope en kernproducten van de RES” een eigen deelproduct van de RESZL op. Deze bevat ten minste:

- De regionale nulmeting;
- De besparingspotentie;
- De ruimtelijk realistische potentie voor de opwekking van duurzame energie;
- Een regionaal structuurplan voor warmte;
- Een elektriciteitsplan;
- Een infrastructuurplan; - op basis van werkgroep op RESZL-niveau
- Een Ruimtelijk Afwegingskader (RAK);
- En een beschrijving geeft hoe de stakeholders bij de plannen betrokken zijn of worden.

Product: deelproducten van de RESZL voor de sub-regio's Parkstad-Limburg, Westelijke Mijnstreek, Maastricht & Heuvelland.

Stap 3: Concept-RESZL en eerste bod voor 2030

De concept-RESZL is feitelijk de optelsom van de deelproducten van de drie sub-regio's, aangevuld met synergiemogelijkheden. Daarin zal ook de afstemming onderling geformuleerd zijn die omgekeerd nog tot wijzigingen per sub-regio kan leiden. De optelsom van de drie kernproducten (structuurplannen warmte, elektriciteitsplannen, infrastructuurplannen) vormt het eerste bod van de RESZL voor 2030 v.w.b. het landelijke doel van 49% CO₂-reductie. Elke gemeenteraad committeert zich aan het proces om te komen tot een breed gedragen RES. Een eerlijke, realistische en duidelijke verdeelsleutel van de lusten en de lasten van de energietransitie dient te worden opgesteld. Het gaat om grote investeringen en maatregelen met een grote maatschappelijke en ruimtelijke impact.

Product: Concept-RESZL en eerste bod voor 2030

Stap 4: RESZL 1.0 en definitief bod tot 2030 met doorkijk naar 2050

In deze stap wordt het definitieve bod vastgesteld. De RESZL inclusief de kernproducten worden definitief uitgewerkt. Hieruit volgen de sub-regionale (incl. gemeentelijke) uitvoeringsprogramma's. De RESZL wordt in een cyclus van vier á vijf jaar gemonitord, geëvalueerd en indien nodig herijkt en bijgesteld zodat de kennis- en technische ontwikkeling en de mogelijke maatschappelijke versnelling kunnen worden meegenomen. Ook wordt een doorkijk gegeven naar het bod voor 2050 wanneer landelijk 95% CO₂-reductie moet zijn bereikt.

Product: RES 1.0 en definitief bod voor 2030 met een doorkijk naar 2050

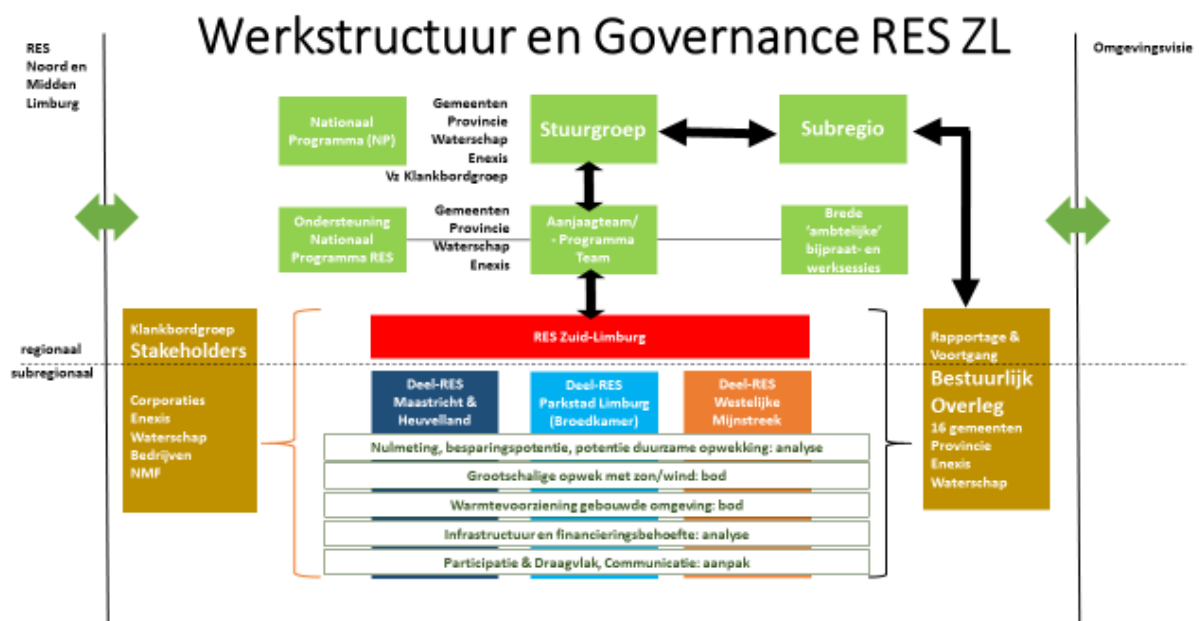
Stap 5: Periodieke herijking van de RES

Herijking van de RES vindt vooralsnog elke twee jaar plaats om te beoordelen of de doelen en ambities nog realistisch en ambitieus genoeg zijn. Bovendien is de verwachting dat wij door technologische vooruitgang en opgedane ervaringen nieuwe inzichten krijgen.

Werkstructuur en Governance

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de decentrale overheden (gemeenten, waterschappen en provincie) een RES-regio vormen. Daarbij moeten maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en andere stakeholders in de regio worden betrokken. Hiervoor is een Programmteam en een programmaleider dan wel programmaleiding nodig. Primaire trekkers van de RESZL zijn de gemeenten. In de werkstructuur en de besluitvormingsprocessen dient deze verantwoordelijkheid geborgd te worden.

Echter de opgave voor de RES in de energietransitie kan alleen worden gerealiseerd met een stevige betrokkenheid op basis van een gezamenlijke strategie van de samenwerkende overheden met bedrijfsleven, maatschappelijke partners en kennisinstellingen. De gemeenten en de Provincie Limburg zorgen voor de randvoorwaarden. De transitie staat of valt met burgers en marktpartijen die op basis van een helder perspectief en met hulp van consequent overheidsbeleid willen en kunnen investeren. Ook netbeheerders, woningcoöperaties en andere partijen zijn noodzakelijk in een effectieve transitie tegen de laagste publieke kosten. In figuur 3 staat de werkstructuur en de bijbehorende governance voor de RESZL afgebeeld.

Figuur 3

Het Bestuurlijk Overleg

Het Bestuurlijk Overleg bestaat uit de wethouders duurzaamheid van de 16 gemeenten in Zuid-Limburg, de gedeputeerde duurzaamheid/energie van de Provincie Limburg, een bestuurder Waterschap Limburg, een bestuurder Enexis (adviserend) en de voorzitter van de klankbordgroep (adviserend). De voorzitter van de Stuurgroep is tevens voorzitter van het Bestuurlijk Overleg. Aan het Bestuurlijk Overleg worden de definitieve concepten van de concept-RES en de RES 1.0 ter bespreking en ter doorgeleiding naar de besluitvormende gremia voorgelegd.

Stuurgroep

De Stuurgroep RESZL ontvangt via de vaststelling van deze Startnotitie de opdracht voor het opstellen van de RES 1.0 vanuit de bestuurders van de regionale en lokale overheden.

De Stuurgroep bestaat uit een afvaardiging van twee bestuurders per sub-regio (Parkstad Limburg, Westelijke Mijnstreek en Maastricht & Heuvelland), aangevuld met de gedeputeerde duurzaamheid van de Provincie Limburg en een bestuurder van het Waterschap Limburg. Bestuurlijk sluit ook netbeheerder Enexis aan. Ambtelijke adviseurs (leden van het Programmteam) evenals de procesondersteunende projectsecretaris zijn ook vertegenwoordigd. Alleen de bestuurders van de overheden zijn gerechtigd om besluiten te nemen.

De Stuurgroep kan enkel besluiten nemen die vallen binnen de kaders en mandaten die van toepassing zijn bij de partij die ze vertegenwoordigen. De Stuurgroep legt de te nemen besluiten, indien vereist, voor ter instemming bij de daartoe bevoegde organen van elk der betrokken partijen. De besluitvorming in de Stuurgroep vindt plaats op basis van een meerderheid van stemmen. De Stuurgroep legt tussenproducten ter sondering voor aan het Bestuurlijk Overleg Zuid-Limburg. De Stuurgroep vergadert minimaal eenmaal per 6 weken.

In de Stuurgroep zijn de volgende partijen vertegenwoordigd:

1. 2 Wethouders vanuit iedere sub-regio, waarvan 1 uit de centrumgemeente en 1 uit de overige dan wel landelijke gemeente⁵;
2. Gedeputeerde duurzaamheid/energie van de Provincie Limburg;
3. Bestuurder Waterschap Limburg;
4. Bestuurder Enexis (adviserend);
5. Voorzitter klankbordgroep (adviserend);
6. Leden van het Programmteam (adviserend);
7. Projectsecretaris (ondersteunend; zie 'omschrijving opdracht' in de bijlagen).

Uit de wethouders dient een voorzitter van de Stuurgroep te worden gekozen.

Voorzitterschap

Het voorzitterschap van de stuurgroep rouleert waarbij de gemeente Sittard-Geleen, thans voorzitter, deze rol vervult tot en met oplevering van het concept-RESZL (eerste bod tot 2030), conform huidige planning zes maanden na ondertekening van het Klimaatakkoord. De gemeente Maastricht is gedurende die periode vicevoorzitter. Daarna neemt de gemeente Maastricht de rol als voorzitter in en zal de gemeente Sittard-Geleen de rol van vicevoorzitter vervullen. Beide gemeenten nemen in gezamenlijkheid hun rol als vertegenwoordiger van de RES Zuid-Limburg. Na de verkiezingen van 2022, zal door de nieuwe lichte Zuid-Limburgse bestuurders worden besproken hoe aan deze afspraak verder gestalte gegeven zal worden.

De voorzitter van de Stuurgroep bereidt samen met het Programmteam en de projectsecretaris de vergaderingen voor en bewaakt de nakoming van de tussen partijen gemaakte afspraken.

Programmteam

De Stuurgroep wordt ondersteund door een Programmteam. Het Programmteam heeft tot taak om in gezamenlijkheid de besluitvorming van de Stuurgroep voor te bereiden. Het Programmteam stuurt daarnaast de werkgroepen aan met het doel te bewaken dat de producten en documenten welke in een bepaalde fase opgeleverd moeten worden, ook (tijdig) opgeleverd (kunnen) worden. Het Programmteam organiseert op regionaal niveau dat sub-regio's voorzien worden van sub-regionale kennis en informatie (bijvoorbeeld ten aanzien van juridische, ruimtelijke en infrastructurele aspecten). Het Programmteam vergadert minimaal eenmaal per twee weken.

⁵ Voor Parkstad Limburg geldt dat binnen de afspraken en werkwijze van de GR Parkstad Limburg, uit het midden van de Parkstad-gemeenten, regionale portefeuillehouders worden benoemd t.b.v. specifieke thema's. Momenteel wordt het regionaal portefeuillehouderschap voor de energietransitie ingevuld door de gemeente Landgraaf. Als centrumgemeente van Parkstad Limburg, is de gemeente Heerlen de tweede vertegenwoordigende partij uit deze sub-regio in de RESZL.

In het Programmateam hebben de volgende personen zitting:

1. De drie ambtelijke trekkers van de sub-regio's Parkstad Limburg, Westelijke Mijnstreek en Maastricht & Heuvelland. Deze zorgen tevens voor de verbinding met betrokken bestuurders en beleidsmedewerkers duurzaamheid/energie/ruimtelijke ordening in de sub-regio's, faciliteren het bestuurlijke proces in de sub-regio's, verzorgen de communicatie naar Colleges van B&W en gemeenteraden in de sub-regio's en waar aanvullend noodzakelijk binnen de eigen organisatie. Zij zijn primair de inhoudelijke projectleiders voor de sub-regio en gezamenlijk die voor de RESZL, zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling en oplevering van de RESZL (resultaat opdracht), conform de spelregels die in de Handreiking RES worden afgesproken, inclusief ondersteuning van de communicatie naar Colleges en raden in samenspel met Projectsecretaris. Op ad hoc basis kunnen ambtenaren uit de sub-regio's worden uitgenodigd voor bijeenkomsten van het Programmateam;
2. Ambtelijke vertegenwoordiging Provincie Limburg. Zij zorgen voor de contacten tussen de twee Limburgse RES-regio's en zorgen voor een goede inbedding van de RESZL in de provinciale omgevingsvisie, en verzorgen de inbreng van provinciale belangen en standpunten;
3. Vertegenwoordiger Waterschap Limburg;
4. Vertegenwoordiger Enexis. Hij/zij zorgt o.a. voor afstemming met overige RES-regio's inzake impact op de infrastructuur;
5. Externe vakinhoudelijke ondersteuning voor de samenvoeging van de drie deel-RES-en tot één Concept-RES en RES 1.0 (stap 3 en 4);
6. Projectsecretaris (ondersteunend).

Het Programmateam kan beslissen dat er op ad-hoc basis derden/externe adviseurs worden uitgenodigd bij de vergadering van het Programmateam ter advisering (bijvoorbeeld een coördinator communicatie).

Het Programmateam kent een roulerend voorzitterschap en is als geheel verantwoordelijk voor het samenstellen en opstellen van de concepten die naar de Stuurgroep worden gestuurd. Het Programmateam werkt op basis van unanimiteit. Eventuele resterende geschilpunten worden voorgelegd aan de Stuurgroep.

Zoals de gemeenten Sittard-Geleen en Maastricht de RESZL bestuurlijk vertegenwoordigen, zo vertegenwoordigt de Stadsregio Parkstad Limburg de RESZL ambtelijk. Ook dit zal na de verkiezingen van 2022 onderdeel worden van nieuwe beraadslaging.

Sub-regionale Werkgroep(en) structuur

Het nationaal programma RES raadt de inrichting van werkgroepen aan. De werkgroepen bestaan sub-regionaal uit:

1. De ambtelijke trekker namens de sub-regio (voorzitter, regie en coördinatie);
2. De ambtenaren duurzaamheid namens de gemeenten van de sub-regio;
3. Externe vakinhoudelijke ondersteuning en sub-regionale stakeholders (zie ook paragraaf 8.5) die nodig zijn voor de samenstelling van de inhoud (zie "Opgave, scope en kernproducten van de RES" en figuur 1) van de deelproducten in stap 2. Zij halen input op, op zowel lokaal, sub-regionaal, regionaal als landelijk niveau. Hier wordt gerekend en getekend aan wat mogelijk is.

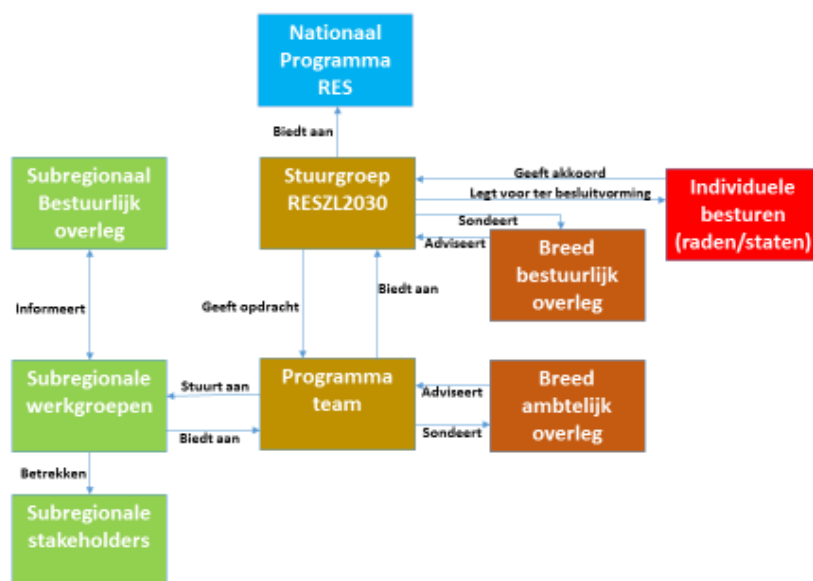
De werkgroepen leveren de concrete benodigde producten en documenten op aan het Programmateam teneinde invulling te geven aan de doelstellingen en ter voorbereiding van de besluitvorming in de Stuurgroep.

De vergaderfrequentie van de werkgroepen en de besluitvormingsprocedure zal in onderling overleg worden bepaald doch zal in ieder geval dusdanig zijn dat de benodigde producten en documenten tijdig kunnen worden aangeleverd.

Stakeholders en Klankbordroep

Door het inzetten van de klankbordgroep zijn stakeholders direct betrokken bij de RES 1.0. De klankbordgroep vormt de afspiegeling van de regio buiten de overheden. De klankbordgroep voedt mede de Stuurgroep en reflecteert op voorgelegde onderwerpen. In de klankbordgroep hebben bestuurders/directeuren zitting van partijen die relevant zijn in de energietransitie-opgave in Zuid-Limburg. Het Programmteam neemt de klankbordgroep gedurende het proces via informatie- en klankbordsessies mee. De voorzitter van de klankbordgroep neemt als adviseur zitting in de Stuurgroep en kan deze adviseren.

Rollen en taken in de Governance

Figuur 4

Rol van de provincie

De rollen en bijdragen van de provincie bij de RES zijn als volgt:

1. Faciliteren door het leveren van kennis en capaciteit en indien nodig door het (voor)financieren van middelen.
2. Bijdrage in uitvoering van de RES, door het inzetten van instrumenten en middelen:
 - a. Bewaken provinciale kaders zoals (grond) waterkwaliteit, natuur en landschap;
 - b. Relatie met andere opgaven zoals circulaire economie, klimaatadaptatie, wonen, de relatie onderwijs en arbeidsmarkt;
3. Verbinding tussen RES-regio's NML en ZL vanuit een ondersteunende rol:
 - c. Legt verbindingen tussen RES-regio's indien noodzakelijk;
 - d. Vanuit de provincie zal ook gekeken worden naar een hoger schaalniveau: hoe ligt de verbinding met buurprovincies en aansluitende regio's (en mogelijk België en Duitsland) als het gaat om de uitwisseling van warmte of de aanpak van duurzame energie (incl. infrastructuur) in een gebied dat over de provinciegrenzen gaat.
4. Afstemmen met het Rijk en/of NP-RES;

5. Over de bijdrage van het Rijk in de RES, zoals de beschikbaarheid van Rijksgronden voor grootschalige opwek en het benutten van expertise en inzichten vanuit het Rijk en bijvoorbeeld het wegnemen van belemmeringen. Daarnaast ook het inbrengen van kennis vanuit het Rijk en afstemming met het Rijk;
6. Ondersteuning van sub-regio's en gemeenten bij het oppakken van hun verantwoordelijkheid/ primaire trekkerschap vanuit een faciliterende rol. Denk hierbij aan bijdrage in de proceskosten die nodig zijn voor de werkzaamheden in de sub-regio's. Zoals het aanstellen van een projectsecretaris of de inhuur van vakinhoudelijke expertise.

Rol van het Waterschap Limburg (WL) en het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL)

Het Waterschap Limburg en het Waterschapsbedrijf Limburg hebben in 2008 de MeerJarenAfspraken 3 (MJA3) en in 2010 het Klimaatakkoord (Unie van Waterschappen en het Rijk) onderschreven en stellen zich ten doel om tot en met 2020 jaarlijks 2% energie te besparen en in 2020 40% van het energieverbruik zelf duurzaam op te wekken.

Deze korte termijndoelstellingen worden binnenkort gehaald. In 2018 zijn de doelstellingen voor WL en WBL voor de langere termijn vastgesteld:

- Energieneutraal in 2025.
- Klimaatneutraal rioolwater te zuiveren in 2030.

Hiertoe voeren deze diverse verduurzamingsprojecten uit en wordt onderzoek gedaan naar innovatieve mogelijkheden zoals het inzetten van nieuwe energiebronnen voor zowel de eigen processen alsook voor de omgeving. Voor het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen zal samenwerking met de omgeving een steeds belangrijkere rol gaan hebben. Samenwerking in de RES biedt mogelijk kansen om bij te dragen aan het behalen van deze ambitieuze doelstellingen.

Om extra kansen te kunnen signaleren werken WL en WBL momenteel aan een kansenkaart waarin de volgende thema's worden meegenomen:

- Hydro-energie;
- Thermische energie uit oppervlakte- en afvalwater;
- Zon PV;
- Beperkte biomassa (vergisten, verbranden en drogen).

Het doel van deze kansenkaart is deelnemers in de (deel-)RES, projectontwikkelaars en de industrie inzicht te geven in de potentiële energiebronnen bij WL en WBL.

Het Waterschap Limburg zet ook maximaal in op energiebesparing. Toekomstige investeringen die omwille van het behalen van andere duurzaamheidsdoelstellingen (zoals grondstofterugwinning, waterhergebruik, etc.) zouden kunnen worden gedaan, kunnen de gerealiseerde energiebesparingen echter teniet doen. Het Waterschap Limburg zet zich in om het resterende energieverbruik in 2025 volledig duurzaam op te wekken.

Rol van Enexis

Enexis Netbeheer is onderdeel van Enexis Groep en is in handen van 5 provincies en circa 90 gemeenten in een verzorgingsgebied van in totaal ca. 150 gemeenten. Enexis beheert in haar verzorgingsgebied circa 180.000 kilometer elektriciteitskabels (midden- en laagspanning) en circa 42.000 kilometer gasleidingen en investeert jaarlijks fors in onderhoud, uitbreiding en modernisering van het energienet.

De maatschappelijke kerntaak van Enexis is om klanten tijdig aan te sluiten op het energienet, te zorgen voor een betrouwbare energievoorziening en een kosteneffectieve bedrijfsvoering. De verduurzamingsopgave om te komen tot een CO₂-arme energievoorziening heeft een belangrijke uitwerking op de huidige en toekomstige energie infrastructuur in de RES-regio Zuid-Limburg.

Bij de opgave van Enexis om het energienet tijdig gereed te hebben voor de oplossing van de verduurzamingsopgave, wordt gestreefd naar het hoogst maatschappelijke doel tegen de laagst maatschappelijke kosten. Deze balans is nodig om de energievoorziening voor alle netgebruikers betrouwbaar en betaalbaar te houden. Vanuit deze maatschappelijke verantwoordelijkheid levert Enexis met kennis en data een proactieve bijdrage aan de RES.

Tijdens de voorbereidings- en inventarisatiefase biedt Enexis de partijen in de RES-regio zo adequaat mogelijk inzicht in de bestaande en geplande infrastructuur. Enexis zal daarvoor een standaard datasheet opstellen, zodat duidelijk is voor betrokken partijen welke informatie nodig is om de RES vorm te geven. Met deze standaardisatie wordt ook beoogd om de doorlooptijd van de benodigde berekeningen te beperken en om plannen van verschillende RES'en op bovenregionaal niveau, geïntegreerd te kunnen beschouwen. Dit draagt bij aan de optelbaarheid van de 30 RES'en.

In de fasen van uitwerken en opleveren van de concept RES en de RES 1.0 zal Enexis - na aanlevering van de benodigde basisgegevens - de consequenties in beeld brengen van voorziene veranderingen in het energiesysteem van de regio.

Financiën

Voor het ophalen en samenvoegen van de informatie (zie onder “Opgave, scope en kernproducten van de RES”, punten 1 t/m 6) en tijdens de tijdsfasen 1 t/m 4 zal per gemeente een budget noodzakelijk zijn om de externe vakinhoudelijke expertise in te huren. Mede afhankelijk van de kwaliteit van de analysekaarten van het NP RES. Per gemeente zal minimaal een ambtenaar verantwoordelijk zijn voor het ophalen van de interne informatie, het betrekken van relevante afdelingen, het deelnemen aan de sub-regionale werksessies en met de externe vakinhoudelijke expertise mee helpen produceren van de nodige teksten van de punten 1 t/m 6. Voor communicatie en participatie zal eveneens een budget gereserveerd moeten worden. Alsmede voor het organiseren van bijeenkomsten en het produceren van de producten anders dan digitaal (de RESZL in printvorm en in kleine oplage).

Tijdens de landelijke aftrap van het NP RES op 2 april in Utrecht werd aangekondigd dat er voor het programma drie jaar lang per jaar 15 miljoen euro gereserveerd zal worden. Drie miljoen per jaar zijn nodig voor het Nationaal Programma-bureau en 12 miljoen vervolgens voor de RES-regio's. Er is in de genoemde bijeenkomst een concept-verdeling van de middelen gepresenteerd. Daarbij zou de RESZL voor de jaren 2019 en 2020 in totaal 1 miljoen euro toebedeeld krijgen voor de realisatie van de RES 1.0 en 500.000 euro in 2021 voor de start van de uitvoering. Deze verdeling moet nog definitief gemaakt worden. Ambtelijke gesprekken met het ministerie BZK wijzen erop dat de RESZL mag rekenen op de genoemde bedragen. Eveneens is door BZK aangegeven dat deze middelen per definitie niet bedoeld zijn voor financiering van de inzet van gemeenten. Aard en wijze van de uitbetaling (bijvoorbeeld als Decentrale Uitkering) moet nog bepaald worden. Wel dient een gemeente binnen de RES de middelen te ontvangen en toe te zien op de besteding. De verantwoording van de middelen zal “lean en mean” zijn. Het ministerie van BZK wil e.e.a. in de septembercirculaire regelen. De septembercirculaire 2019 informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds voor de jaren 2019 en verder. Het verdient aanbeveling niet te wachten op de beschikbaarheid van de middelen. Daarvoor is de tijd veel te beperkt. Er moet onverwijld na positief besluit van het Bestuurlijk Overleg op 8 mei 2019 (daarna volgen de definitieve besluiten door de individuele colleges van B&W) gestart worden met de werkzaamheden. Mochten partijen aantoonbaar eerder in staat zijn de werkzaamheden op basis van offertes aan te vangen, dan verdient het aanbeveling de Provincie Limburg te verzoeken voor te financieren, dan wel per sub-regio voor te financieren.

Voor de verdeling van de middelen wordt indicatief uitgegaan van een budget per gemeente van 40.000 euro. De middelen worden echter sub-regionaal en voor alle fasen als totaal besteed. Per sub-regio zijn de budgethouders Maastricht, Sittard-Geleen en Stadsregio Parkstad Limburg. Daarnaast is voor de integratie van de drie sub-regionale RES-delen naar de totale RESZL budget noodzakelijk, alsmede voor communicatie en participatie. Ten slotte is ook een post ‘onvoorzien’ opgenomen. De indicatieve begroting ziet er dan als volgt uit:

INDICATIEVE BEGROTING RESZL2030

KOSTEN		Totaal
Parkstad Limburg (7 gemeenten á 40.000 €)		
Analyse per gemeente		
Potentiekaarten per gemeente		
Regionale Structuur Warmte (per gemeente)		
Infrastructuurplan (gemeenten i.s.m. Enexis)		€ 280.000
Westelijke Mijnstreek (3 gemeenten á 40.000 €)		
Analyse per gemeente		
Potentiekaarten per gemeente		
Regionale Structuur Warmte (per gemeente)		
Infrastructuurplan (gemeenten i.s.m. Enexis)		€ 120.000
Maastricht & Heuvelland (6 gemeenten á 40.000 €)		
Analyse per gemeente		
Potentiekaarten per gemeente		
Regionale Structuur Warmte (per gemeente)		
Infrastructuurplan (gemeenten i.s.m. Enexis)		€ 240.000
Overige		
Inhoudelijke begeleiding stap 3 en 4		€ 125.000
Samenvoegen 3 deel-RESen voor concept-RES		
Aanpassing concept-RES in RES 1.0		
Projectsecretaris		€ 75.000
Communicatie en participatie		€ 135.000
Onvoorzien		€ 100.000
Totaal kosten		€ 1.075.000
INKOMSTEN		
Provincie Limburg	€ 75.000	
NP RES	€ 1.000.000	
Totaal inkomsten		€ 1.075.000

Communicatie en participatie

De RES is niet alleen een strategie, het is ook een manier van samenwerken en een proces om te komen tot gedragen plannen waarmee de nationale doelstelling gehaald wordt.

Hiervoor dient een uitnodigend proces rond de RES te worden vormgegeven waarin de participatie van belangengroepen, bedrijven en bewoners is verankerd. Door hen aan de voorkant te betrekken bij de vertaling van de nationale ambitie naar het regionaal niveau en de belangen die er spelen duidelijk een plek te geven in het proces van afweging en keuzes, zal dit het draagvlak vergroten.

Maar ook de uitvoering kan hiermee versnellen en energie-transitieplannen kunnen zorgvuldiger worden ingepast in ons landschap. Stakeholders en de verantwoordelijken voor de RES wisselen informatie uit in een vooraf opgezet proces. Meer naar de uitvoering toe worden ook de mogelijkheden en wensen betrokken over het mee-ontwikkelen en mede-eigenaar worden van duurzame energieprojecten zodat de inkomsten ook ten bate van de regio komen.

Om te komen tot een plan van aanpak moet elke gemeente input leveren. Elke gemeente gaat gaandeweg het proces een goede afvaardiging of representatie van de inwoners, belangenorganisaties en bedrijven betrekken. De stakeholderanalyse kan een socio-economisch overzicht van inwoners bevatten, waarmee ook gericht verschillende groepen worden uitgenodigd. Het is van belang stakeholders vroeg te betrekken in het proces, namelijk voordat beslissingen zijn genomen over de energiemix in een gebied, de mogelijke locaties en randvoorwaarden.

Van de individuele gemeenten wordt gevraagd om op korte termijn een analyse van de relevante doelgroepen in de gemeente te maken als input hiervoor. Welke doelgroepen zijn belangrijk: bedrijven, landbouworganisaties, woningcorporaties, bewonersorganisaties, natuur- en milieuorganisaties, maatschappelijke organisaties? In de energietransitie zullen ook de interne organisaties van gemeenten mee moeten veranderen. Energietransitie is tot minstens 2050 een blijvertje in het takenpakket van gemeenten. Elke gemeente dient breed draagvlak te organiseren in de eigen organisatie: energietransitie is een nieuw thema dat dwars door alle bestaande gemeentelijke sectoren loopt. Alle relevante gemeentelijke afdelingen moeten dus in het proces van de RES Zuid-Limburg gemobiliseerd worden. In het volgende voorbeeld is afstemming tussen de afdelingen Welzijn en Duurzaamheid van meerwaarde: stel dat een hulpbehoevende een nieuwe wasmachine krijgt, dan is de vraag of alleen gekeken wordt naar de initiële aanschafprijs (lees: qua aanschaf goedkoop maar qua energiekosten hoog) of naar de algehele kosten die gemoeid gaan met het type wasmachine (wellicht qua aanschaf duurder maar energiezuiniger en dus voordeliger bij gebruik).

In een plan van aanpak participatie/communicatie RES wordt het betrekken van stakeholders verder vormgegeven. Hierin zullen sub-regio's verschillende werkwijzen en snelheden kennen. Uiteindelijk zal het proces dus maatwerk per sub-regio vragen.

Dit plan van aanpak bevat de volgende onderdelen:

- Betrekken van gemeenteraden, Staten en Algemene Vergaderingen; een proces van aandachtsfase tot besluitvorming. Masterclasses en excursies zijn onderdeel hiervan. Een gezamenlijke aanpak voor Zuid-Limburg wordt ontwikkeld waarbij soms gezamenlijk, soms per sub-regio, soms per gemeente onderdelen worden uitgevoerd.
- Vanuit het plan van aanpak wordt een modelmatig format / werkwijze aangeboden aan gemeenten die verder individueel ingevuld kan worden, gebaseerd op o.a. de doelgroepenanalyse.
- Op het niveau van RES Zuid-Limburg wordt een Klankbordgroep ontwikkeld. Hierin vertegenwoordigd zijn natuur-en milieufederatie, woningcorporaties, kennisinstellingen, innovatieve ondernemers. Het Programmateam faciliteert en ondersteunt de klankbordgroep. De voorzitter van de klankbordgroep is adviserend lid van de Stuurgroep en het Bestuurlijk

Overleg. De klankbordgroep denkt op verschillende momenten mee en spiegelt in de ontwikkelende plannen. Streven is om daarmee los te komen van gebruikelijke keuzes en van vooral gemeentelijk georiënteerde plannen.

- Verschillende methodieken zijn mogelijk: ateliersessies, masterclasses, excursies. Om een goede wisselwerking en out-of-the-box denken te stimuleren worden ook creatieve sessies met voorlopers georganiseerd; resultaten hiervan worden weer gedeeld met de verschillende stakeholders. Gezamenlijk denken en leren is een belangrijke focus tijdens het stakeholders proces.

In het bod van de RES wordt een beschrijving van het doorlopen proces opgeleverd met daarin uitgewerkt welke relevante stakeholders zijn gesproken en betrokken, inclusief een beschrijving van hoe die betrokkenheid er in de toekomst uit zal zien.

Bijlagen

Samenstelling subregionale werkgroepen

Parkstad Limburg (Broedkamer)

Volmar Delheij (Parkstad Limburg, coördinator)
Ralph van der Straten (Parkstad Limburg, coördinator)
Pim Derwort (Parkstad Limburg)
Hans van der Logt (gemeente Heerlen)
Slobodan Alicehajic (gemeente Kerkrade)
Patricia Mulders (gemeente Brunssum)
Ronald Bouwers (gemeente Landgraaf)
Caroline Claassen (gemeente Voerendaal)
Jan Hodselmans (gemeente Simpelveld)
Jeffrey Bindels (gemeente Beekdaelen)

Westelijke Mijnstreek

Kees Blankers (gemeente Sittard-Geleen, coördinator)
Marion Nieuwenhuijzen (Gemeente Sittard-Geleen))
Rogier Dieteren (gemeente Sittard-Geleen)
Sabine Jobsen (gemeente Stein)
Emiel Heijnen (gemeente Stein)
William van de Wauw (gemeente Beek)

Maastricht & Heuvelland

Weike Medendorp (gemeente Maastricht, coördinator)
Tonny Beijers (gemeente Eijsden-Margraten)
Dennis Fokkinga (gemeente Valkenburg a/d Geul)
Eric Ummels (gemeente Vaals)
Sebastian Swier (gemeente Meerssen)
Ilona van den Esschert (gemeente Gulpen-Wittem)

Omschrijving opdracht projectsecretaris.

De projectsecretaris heeft een rol in het vormgeven/uitwerken van de procesafspraken (op het niveau van de Stuurgroep, het Programmteam en waar nodig bij de subregionale werkgroepen) en is verantwoordelijk voor het bewaken van deze procesafspraken en ondersteunt de individuele partijen daar waar het proces niet goed loopt. De projectsecretaris heeft per definitie een ondersteunende rol t.b.v. de diverse partijen, de Stuurgroep en het Programmteam en eventueel de werkgroepen.

Lijst van afkortingen

NP-RES	Nationaal Programma Regionale Energiestrategie
RES	Regionale Energie Strategie
RESZL	Regionale Energie Strategie Zuid-Limburg
RESNML	Regionale Energie Strategie Noord- en Midden-Limburg
WL	Waterschap Limburg
WBL	Waterschapsbedrijf Limburg